

ФУНКЦІЇ ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто функції освітнього менеджменту інформаційно-аналітична, мотиваційно-цільова, планово-прогностична, організаційно-виконавча, контрольна-діагностична, регулятивно-корекційна, проведено класифікацію та проаналізовано їх зміст.

В статье рассмотрены функции образовательного менеджмента: информационно-аналитическая, мотивационно-целевая, планово-прогностическая, организационно-исполнительная, контрольно-диагностическая, регулятивно-коррекционная, проведена классификация и проанализировано их содержание.

The article deals with such educational management functions as: informational and analytical, motivation and goal-oriented, planning and prognostication, organizing and executive, control and diagnostic, regulation and correctional.

Ключові слова: функції, освітній менеджмент, управлінська діяльність, функціональна діяльність, професійні знання, освітнє середовище, діагностика

Постановка проблеми. Функції, що відображають основний зміст управлінської діяльності, є важливою складовою освітнього менеджменту, оскільки визначають характер і спосіб досягнення певної мети. Визначення функцій освітнього менеджменту дозволяє говорити про ефективність організації навчального процесу, про перспективи формування в майбутніх учителів навичок управління. Завдяки функціям освітній менеджмент стає важливим інструментом інноваційної педагогічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Питання освітнього менеджменту знайшли своє відображення в дослідженнях Л.Кравченка [3], В.Крижка [4], Т.Шамової [7], які зробили спробу розкрити його сутність і складові, визначили його як самостійний вид управління здійснили тощо.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є спроба дати класифікацію основним функціям освітнього менеджменту, визначити їх зміст.

Виклад основного матеріалу. З 80-тих рр. зміст функцій стосовно конкретних об'єктів управління остаточно не сформувався, термін «функція» вживався в різних значеннях. Функцію визначали як дію, роль, властивість, значення, компетенцію, обов'язок, завдання, залежність одного від іншого.

Управління процесом навчання – це послідовна, крок за кроком реалізація процедур навчально-пізнавальної діяльності, об'єктивна необхідність якої визначається новими підходами в організації навчального процесу, який будується на особистісно орієнтованій основі у процесі навчання, на зміні самої позиції вчителя як організатора навчально-пізнавальної діяльності учнів, безпосереднього учасника спільної діяльності в системі «учитель – учень». «Управлінський процес відокремлений від предметного викладання. Учителі одержують «предметну» освіту, тобто вони можуть викладати предмет, але не мають навичок управління учнями» [2, с.86].

Якщо традиційні класичні школи менеджменту передбачали такі види діяльності, як постановка мети, планування чи прийняття управлінського рішення, організація, контроль, регулювання (чи корекція), то в умовах, коли освітні установи працюють у режимі розвитку, виникає питання, чи достатньо всіх цих складників для ефективного управління в нових соціально-економічних умовах, зокрема на рівні навчально-пізнавальної діяльності учнів у класі.

Під час модернізації системи управління різних рівнів було корисним вивчення досвіду зарубіжних країн. Однак перенести модель управління з одного соціокультурного середовища в інше майже неможливо, бо менеджмент зумовлений цілою низкою факторів: формою державного устрою, типом власності, ступенем розвиненості ринкових відносин. Тому поступове впровадження його в дію в Україні може здійснюватися в системній взаємодії із зазначеними чинником, що збагачує вітчизняну систему управління освітнім процесом досвідом менеджменту цивілізованих країн світу.

Реальні професійні знання з освітнього менеджменту вимагають

осмислення трьох різних інструментів управління: 1) ієрархії, організації, де основний засіб - вплив на людину зверху (за допомогою основних функцій мотивації, планування, організації та контролю діяльності, а також розподілу матеріальних благ тощо); 2) культури тобто цінностей, соціальних норм, установок, особливостей поведінки, вироблених і визнаних суспільством, організацією, групою людей, які примушують людину поводитися так, а не інакше; 3) ринку, тобто рівноправних стосунків по горизонталі, що засновуються на об'єднанні професіоналів, партнерстві в організації спільної діяльності, «купівлі-продажу» продукції та наданні освітніх послуг.

У реальних соціальних та економічних системах усі три компоненти завжди співіснують, і склад соціально-економічної організації суспільства визначається тим, якому з названих складників віддають пріоритет [7, с.121].

Загальна тенденція в управлінському стилі сьогодні виявляється у прагненні більш неформальних, демократичних, гнучких способів і методів управління. Це твердження особливо важливе для вчителя та дослідника для обґрунтування сутності освітнього менеджменту та конкретизації його функцій у процесі управління навчально-пізнавальною діяльністю. У процесі демократизації управління делегування повноважень є проблемою, бо тією мірою, якою повноваження (функції) не делеговані, вони централізовані. Децентралізація повноважень вимагає їхнього оптимального розподілу як по вертикалі, так і по горизонталі. Застосовуючи методи, виділені фахівцями вітчизняної науки (постановка мети, планування, організація, контроль, регулювання), та зіставляючи їх зі складом, прийнятим в освітньому менеджменті, ми відзначаємо наявність загальних і специфічних функцій, наприклад, регулювання, мотивації, стимулювання

Наступний аспект порівняльного аналізу – виділення складу функцій освітнього менеджменту, адекватних управлінській діяльності вчителя в організації навчально-пізнавального процесу в класі.

Ці підстави є достатніми для визначення складу та змісту функцій

освітнього менеджменту. До них зокрема належать такі:

- *інформаційно-аналітична*. Ця функція дозволяє на підставі вивчення діяльності кожного навчального підрозділу (класу, групи та учнів) проаналізувати результати навчальної діяльності, фактичний стан справ та обґрунтувати доцільність і ефективність використовуваних прийомів, виявити позитивні та негативні фактори та визначити тенденції в розвиткові процесу навчання й особистості того, хто навчається. В умовах особистісно орієнтованої освіти учителю, керівникові освітніх установ важливо в аналізі та самоаналізі виявити систему підготовки вчителя й учнів до уроків, роль учителя в особистісному розвиткові учнів; у постановці завдань, їхньому зв'язку із завданнями освітньої галузі, предмету, теми; рівень використання діагностичних даних особистісного розвитку учнів у процесі визначення змісту та способів діяльності учнів на уроці; вміння диференційовано організувати роботу учнів різного рівня готовності до навчання [1, с.37]. Аналізуючи урок, важливо визначити науково-теоретичний рівень матеріалу, що вивчається, зміст пізнавальної та практичної діяльності учнів, систему організації їхньої самостійної, творчої роботи, результативність дослідження використання нових технологій тощо;

- *мотиваційно-цільова*, яка спонукає учнів до осмислення мети та способів її досягнення шляхом декомпозиції на конкретні завдання засвоєння навчального матеріалу й процедур навчально-пізнавальної діяльності, які забезпечують більш осмислене й глибоке вивчення навчальної дисципліни, що викладається. Основне завдання мотиваційно-цільової функції за особистісно орієнтованого підходу в управлінні процедурою навчально-пізнавальної діяльності полягає в тому, щоб усі учасники педагогічного процесу чітко виконували роботу згідно з делегованими завданнями, обов'язками та планом, а також відповідно до потреб у досягненні власної та колективної мети в конкретній освітній ситуації [5, с.131];

- *планово-прогностична*, спрямована на розробку та реалізацію конкретної програми, державних освітніх стандартів, оптимальної конструкції модулів

управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів, що забезпечує осмислення учнями змісту навчального матеріалу, його значущості в пізнанні закономірностей розвитку суспільства;

- *організаційно-виконавча*, яка не залежить від підстав класифікації, об'єктивно належить до циклу управління й несе в собі основний потенціал соціальної зміни освітнього процесу, організації діяльності вчителя й учня у класі. Т.Шамова вважає за можливе визначати організаційні стосунки як зв'язки між людьми, вчителем і учнем, які виникають через розподіл повноважень і закріплення за ними функцій в їх спільній діяльності. Організаційні стосунки існують об'єктивно та відображають процеси розподілу та кооперації праці;
- *контрольно-діагностична*, яка в умовах підвищення самостійності та делегування багатьох прав і повноважень самим освітнім установам набуває особливого смислу та призначення для стимулювання діяльності вчителя як організатора навчально-пізнавальної діяльності. У нових умовах зросла роль діагностики, самоаналізу, самоконтролю, самооцінки.

Зростання ролі діагностики вимагає від учителя-дослідника конкретизації понять «діагностика» як загального підходу та «діагностування» як процесу (складника) практичної, педагогічної й управлінської діяльності.

Діагностування як функція управління розглядає результати у зв'язку зі шляхами, способами їх досягнення, виявляє тенденції, динаміку формування продуктів навчання. Діагностування містить: контроль; перевірку й оцінювання; накопичення статистичних даних, їх аналіз; виявлення динаміки, тенденцій; прогнозування процесу навчання, підвищення його якості. Контролювання, оцінювання знань, умінь учнів включаються до діагностування, як необхідні складники, - є компонентами педагогічного менеджменту [6, с 53].

Перехід освітніх установ до режиму розвитку, до самоосвіти, оцінка діяльності мають стати предметом турботи самої освітньої установи, частиною її професійної діяльності. Конкретизація ролі вчителя в організації

навчально-пізнавальної діяльності учнів є яскравим свідченням цих своєчасних перетворень, за якими приховуються резерви підвищення якості навчання.

Використання результатів педагогічної діагностики на основі моніторингу, інформаційно-аналітичної діяльності у практиці роботи вчителів допомагає розглядати навчальний процес крізь призму педагогічного аналізу причин одержаних даних, чітко бачити фактори, які стримують позитивні напрями в навчальній роботі кожного учня, допомагає продумувати напрями індивідуальної педагогічної підтримки учнів і забезпечує успіх у спільній діяльності учителя й учня;

- *регулятивно-корекційна*. Ця функція управління, якщо вона напряду пов'язана з навчальною та виховною діяльністю на уроці, то вона більше до снаги вчителю, оскільки він порівняно з іншими членами педагогічного колективу спостерігає, оцінює результати навчального процесу, і, головне, навчає учнів процедури навчально-пізнавальної діяльності.

Таким чином, сутність освітнього менеджменту полягає в оперативному корегуванні способів і методів навчання, які забезпечують дитині успіх в опануванні навчального матеріалу, в освоєнні процедур навчально-пізнавальної діяльності. Ефективність організаційного регулювання вимірюється насамперед тим, наскільки раціонально вдалося здійснити корекцію навчальної діяльності учнів.

Отже, визначення змісту та структури функцій освітнього менеджменту дає змогу виділити основні ланки організації навчального процесу й управління ним: засвоєння та конкретизація вчителем мети, завдань навчання, виходячи з діагностики особистісного розвитку, ступеня навченості та вихованості учнів; конкретизація змісту навчання з урахуванням специфічних особливостей як окремих учнів, так і конкретного класного колективу планування та прогнозування навчальної діяльності та використання оптимальних для конкретної ситуації засобів, форм, методів діяльності на уроці з урахуванням виявлених особливостей учнів і можливостей

використання відповідних технологій навчання; дидактична взаємодія учителя й учнів, цілеспрямована організація вчителем самостійної навчально-пізнавальної діяльності самих учнів; поточний контроль, система моніторингу як засобу управління якістю навчання, проміжна атестація, самоконтроль за засвоєнням знань і способів навчально-пізнавальної діяльності; оперативне регулювання й корекція перебігу процесу навчання; аналіз вчителем та учнем результатів певного етапу процесу навчання, виявлення невирішених завдань для врахування та розв'язання їх у новому циклі процесу навчання відповідно до колективно індивідуальної програми розвитку учня.

Висновок. Виходячи з вищезазначеного, на нашу думку, врахування змісту функцій освітнього менеджменту дозволить більш чітко й організовано спланувати проведення навчальних занять. В цьому плані потребує подальшого розвитку наукова розробка мотиваційно-цільової та планово-прогностичної функцій.

Список літератури:

1. Аузіна М.О. Інноваційні процеси в освіті. – Львів: ЛБІ НБУ, 2003. – 103 с
2. Де Калувэ Л., Маркс Э., Петри М. Развитие школы модели и измерения – Калуга, 1993. – 239 с.
3. Кравченко Л.М. Неперервна педагогічна підготовка менеджера освіти. – Полтава: Техсервіс, 2006. – 418с.
4. Крижко В. Теорія та практика менеджменту в освіті. – Запоріжжя: Просвіта. – 2003. – 272 с.
5. Управління навчальним закладом / О.І. Мармиза та ін. – Х.: Ранок, 2003. – 151 с.
6. Федоров В. Д. Менеджмент закладу освіти, менеджер закладу освіти: психологічні засади. – Кам'янець-Подільський Абетка-Нова, 2004. – 223 с.
7. Шамова Т.И., Давыденко Т.М. Управление образовательным творчеством в адаптивной школе. – М., 2001.– 384 с.